

Hölgyeim és uraim! Tisztelt érdeklődők!

Az a tisztem, hogy miközben bemutatom Somkuti Gabriella negyedik – életében utolsóként megjelent – verses kötetét, aközben rövid bevezetést nyújtsak egyéni hangú versvilágába.

Babits Mihály írta *A lírikus epilógjában*: „*a mindenséget vágyom versbe venni, / de még tovább magamnál nem jutottam*”. Ez az alkotó szándékkal őszintén szembenéző vallomás, ez az ars poetica értékű részlet egyúttal a XX. századi költészet egyik alapvető vonására is rávilágít. Arra, hogy a költő a világról és a világhoz akar szólni, de magán túl, önkörén kívül nemigen jut. És bármilyen paradoxonként hat ez az állítás, nincs benne valódi ellentmondás. Mert az igazán jelentős lírikusok képesek önarcképükben fölmutatni létük tágabb világát, esetleg magát az univerzum teljességét. Az ilyenfajta költői világot nyugodtan nevezhetjük egyszemélyes glóbusznak. Olyan szellemi égitestnek, amely vetekszik a nagyvilág gondolati és érzelmi kiterjedésével, sokarcúságával, megannyi árnyalatával, gazdag rétegezettségével.

Éppen így van ez Somkuti Gabriella költészetével is. Négy verses kötete (*Szembefordulva*, 1998; *A kereső*, 2003; *Ajándék mégis*, 2005; *Mindennapok lépcsőfokain*, 2013) és köztük ez a legutóbbi, egyöntetűen a költői lélek bensőséges szavait visszahangozzák, mintegy térképet rajzolva a szerző egyszemélyes glóbuszáról. Magyarán, Somkuti Gabriella versei a figyelmes olvasó számára nagyon tág horizontú világot mutatnak, miközben nagy többségük magáról a költőről vall. Úgy árulkodik ez a négy kötet a szerzőjéről, ahogyan a sorsvonalak árulkodnak a tenyér gödreiben, vagy ahogyan az arc ráncaiban összefut az átélt múlt, ahogyan egy önkéntelen mozdulatban, egy akaratlan gesztusban a lélek egésze moccan. Nos, így van benne e négy kötetben, Somkuti Gabriella eszköztelen, pasztellszínű, halk hangszerelésű verseiben a teljes lét ábrázolásának vágya és lehetősége.

Az utolsó kötet 42 versének gondolatai dimenziói – a mondottak szerint – sokfelé kiterjednek, mégis a költői lélek, a lírai ego szavát hordozzák. Ebben az egyszemélyes glóbuszban ott kavargó Európa történelme, a magyar nép múltja és sorsának számos tanulsága, a kultúra értékeinek féltése, a nemzettudat állapota miatti aggodás, az emberi értékek és az erkölcs becsülésének problémája, a művészetek, a nagy emberi teljesítmények iránt érzett ámulat, az istenkeresés gondolata, az idő múlásának

metafizikai problémája, és sorolhatnám tovább. Ezt a gazdagon rétegezett világot azonban beboltozza, egységbe fogja a költő hiányérzete, csalódottsága, jobbra és többre vágyása, szorongása az értékek elveszte láttán. Úgy is mondhatnám, költészetének érzelmi síkja alapvetően az aggodalom, a felelősségérzet, a féltés. Hadd idézzem *A poézis vége* című régebbi versét:

*„A költők utóvéd harcait
Majd képregényben olvassák,
A 'bánatos alkonyt' video mutatja,
S képernyők előtt fényben haldokolva,
Öngyilkos ceruzák siratják
Megíratlan sorsukat”*

A melankolikus alaphang mellett azért ritkásan, de föltűnik a dacos kitartásé is, fölbukkan az elszántság, az „azért sem hagyom” attitűdje, például a *Vallomás* című darabban ilyenképpen:

*„Akkor majd fölszállhat a füst:
Megvan a kiválasztott,
ki minden poklon át,
magához szorítva meg tudta védeni
egyetlen élete
vállalt igazát”*

Somkuti Gabriella versei olvastán az az érzése támad az embernek, hogy egyik legfőbb inspirálója, ihletője, versmotívumainak kiindulópontja a „szépen élni” vágya, illetve e vágy elérhetetlensége miatt érzett ború. A „szépen élni” gondolata, mint tudjuk, Benedek Marcelltól való, aki a tartalmas, a műveltségtől áthatott életet vélte szépnek. Költőnk is erre áhítozik, éspedig sokféle versalakzatban, formában szólalva meg. Szól kötetlen szabad versben (*Látogatás*), aforisztikus tömörségű, csattanós darabban (*Sorsvonal*), impresszionista leírásban (*Falusi reggel; Elhagyott szoba*), egyetlen életmozzanat ihlette élményversben (*Volt ezer ölelés*), olykor „költőietlen” témák versbe foglalásában (*Az írás története; Internet*), vagy éppen az élet dichotómiáinak összevetésével, feleltetésével (*Távozóban; Relativitás*).

Ha legfőbb ihletője a „szépen élni” vágya és e beteljesületlen vágy miatti csalódás, akkor költői attitűdje az emlékezés, és hangja a vallomás. A költő rendre visszatekint a

múltjába, de nem annyira nosztalgiával, visszasóvárgással, mint inkább a mára összegyűlt tapasztalatok bölcsességével, mintegy az utólagos értelmezés szándékával. A jelenben tudatosítja a múltat, mai tudásával, e tudás tanulságaival magyarázza meg álmai szertefoszlását, a tervek kudarcra jutását, a hajdani elszánások emlékét. Magyarán: a „szépen élni” örök óhajának beteljesületlenségét.

Valamit a versek formai jellemzőiről. Somkuti halk szavú költészetének konstans jellemzője és erőssége a nyelvi dinamika, a ritmus sodró lendülete. Még lágyabb futású, elégikusabb lejtésű, halkabb hangú verseiben is érezni az ütem erejét, azt a sajátos hullámzást, amelynek hátán kibomlik előttünk a vers mondandója. Szinte átringatja, átdúdolja olvasója fülébe a költő a maga üzenetét. Remek szófordulataiban, hatásos szintagmáiban, versmondataiban lehetetlen nem észrevenni a ritmika fontos szerepét, szövegformáló erejét. Például: „*le mosott agyadra mások írnak jövőt, / akiknek csak az izmod kell, / az utolsó csepp erőd*”. Másutt, az *Összegzés* című versben így ír:

„Amit tettem, elfeledtem.

Amit tudtam, megtartottam.

Minden órát kétszer éltem.

*A szenvedés lehullt rólam,
de a reménybe behaltam.”*

Ami azonnal szembetűnik, hogy a versnyelv dinamikája, ereje milyen fegyelmezett formai keretek között érvényesül. Ismétlem: sokszor az elégikus, már-már elhalkuló verssorokban is érezni az erőteljességet, a belső dinamikát; visszafogottsága és eszköztelensége mellett is föltűnő verseinek nyelvi hatásossága. Úgy is mondhatnánk: érzéseit, ritka indulatait civilizáltan kordában tartja, de a lágy hangok mögött ott érezni a belső meggyőződés, az elszántság erejét. Talán ez a vonása magyarázza, miért bánik Somkuti Gabriella nagyon takarékosan a hagyományos poétikai eszközökkel. Verseiben alig találunk metaforát, metonímiát, szineztéziát, oximoront, hasonlatot, megszemélyesítést, alliterációt vagy refrént. Nem alkalmaz költői rafinériákat, bonyolult szóképeket, távoli asszociációkat, mi sem áll távolabb tőle, mint az allegoriák ábrázolása. Nem, versei egyszerű szavain, halk hangjain csak a lélek mélyének, a szilárd meggyőződésnek az ereje, dinamikája, ritmusa üt át.

Somkuti Gabriella tehát a mindenséget szándékozott versbe venni, a „szépen élni” vágyát kívánta valóra váltani, de magánál tovább nem jutott. Ez a fölismerés is belejátszott

elégikus hangzásának kialakulásába, lemondó hangja általánossá válásába. Fájdalommal, ám szilárd belső meggyőződéssel, mély eltökéltséggel mondja a maga gondolatait, érzéseit, tárja föl egyszemélyes glóbuszának rétegeit. Ha röviden össze kellene foglalnom Somkuti Gabriella költészetének lényegét, meg kéne neveznem alapszólamát, akkor azt mondhatnám: versei a rég volt vágyak, az erős elszánások, illetve a be nem teljesülés, a csalódás líráját adják össze. Utolsó kötete is rezignált vallomások sora, anélkül azonban, hogy egykori álmait megmosolyogtató naivitásnak tartaná utólag. Nem, fegyelmезetten tudomásul veszi, hogy a múlt idővel a vágyak is múlt időbe kerültek, de vágyak maradtak.

A régebbi és az újabb versek a világ gondjaival szembenéző, ám magányosan vívódó, töprengő ember gondolatait és érzelmeit tükrözik. Hajdani elszánások és mai lemondások sorát ábrázolja. Mégpedig úgy, hogy a versek mélyén rendszerint ott dübörög, dohog az akarat, a felszínen pedig halkán, fájdalmasan vagy lemondón szól a rezignáció. Egyetlen versében nincs szenvelgés, önsajnálát, de igenis mindben ott van a küszködés, az aggodalom, a féltés, a felelősségérzet, a szorongás. Somkuti Gabriella gyakran elsiratja régi terveit, álmait, hajdani ambícióit, ugyanakkor mégis van benne kitartás, „csakazértis” kiállás. Akarat és lemondás, szándék és rezignáció, lázadás és bölcs belátás kényes egyensúlyát tükrözik a versei. Az olvasó előtt pedig fölrémlik az ambiciózus ifjúság nagy terveinek látványa, aztán a köznapok élményeinek sokasága, az apró örömeik és bánatok múló időben telő sorozata, amely végül is eljut a bölcs belátáshoz, a jelenig érő tanulságtevésig. Ilyenformán a *Mindennapok lépcsőfokain* a tehetetlensége dacára magát meg nem adó lélek önkifejezése, a költő életvallomása. E vallomás sor sokat mondó darabja a *Védd magad!* című vers:

*„Az emlékezés tartóoszlopaít
megfeszített izmokkal védjed,
Mert mindennapok lépcsőfokain
Feledés ballag az emeletre.”*

Köszönöm, hogy meghallgattak.